

חיי אדם הקדמה אחרונה

...אבל אני כותב על עמוסי התלאה הסוחרים, או אפילו כשאוכלין על שלחן אביהם רק שבדעתם שלא לבלות ימיהם בתורת ה', או מחמת עול הפרנסה אשר ישתרג על צוארם ולא יהיה להם פנאי ללמוד כן, והם מבליים ימיהם אף בשעה ושתים שנותנים אל לב ללמוד, ולומדים הפלפול וקושיות ותירווצים, ולא נשאר בידם מאומה. ולכן עתה בנים שמעו לי ותחזי נפשכם, אשרי אדם אשר ישקוד על דלתותי ללמוד מחיבורי זה חיי אדם כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה', כי בחיבורי זה ימצא כל דיני הש"ע מבוארים על פי שפירשו דבריו כל האחרונים, וכל דין ודין וטעמו שלא יצטרך לחפש אחר טעם הדין, וידע כל דין ודין אם הוא מן התורה אם מדרבנן או מצד חומרא של מנהג או מנהג של חסידות, ומעט מזעיר שכתבתי מחלוקת באיזה דין, כי כתבתי הכל האיך ראוי לפסוק על פי הכרעת אחרונים על פי דרכי הפוסקים. והנה עד הלכות שבת מחזיק ערך שלשים דפים. וכאשר יקבע לו שיעור בכל יום לפחות דף אחד, יגמור אותו בכל חודש. והלכות שבת מחזיק בערך כ"ד דפים. יחלק על דעתו ודרכו ללמוד בכל שבת איזה דפים, ויחזור על כל דין ודין או כל דף ודף ב' או ג' פעמים, זה יכול ללמוד ולחזור בשעה או שתיים לכל היותר.

והלכות יום טוב ופסח כו' ילמוד דבר בעתו. ולדעתי בשבת א' יהיה בקי בכל הדינים כאחד מן המופלגים. ואז כשיהיה בקי בא"ח, יקבע לו שיעור בחיבור על י"ד, לקבץ על יד דף אחד בכל יום, ובזמן קצר יהיה כאחד מן המופלגים. ואליכם אישים הם הגדולים אשר בארץ, אליכם בקשתי לשום עין עיונם לפעמים כאשר יעיינו באיזה דין, שינהגו עם חבורי זה כמשל הסוחרים הקטנים היושבים בחורים, שלפעמים מוצאים שם סחורה שלא נמצא אפילו בחנויות הגדולות, כן אני אומר שימצאו בלתי ספק דברים אשר לא ימצאו רק אחר חיפוש רב, כי חברתי חיבורי מחוברי גדולי הראשונים אשר לא נמצאו אצל הכל, וירושלמי ותוספתא, ולפעמים ימצאו גם סברות חדשות, ולא זה שימצאו חידושים בחבורי "בינת אדם" אלא אפילו בחבורי "חיי אדם" ידעתי כי ימצאו בו דינים מחודשים שלא נמצאו בש"ע ואחרונים, ואני מצאתי בשאר מחברים ראשונים ואחרונים כי ב"ה היה תחת ידי ספרי ראשונים לרוב, פוסקים, שו"ת, והחדושים של ראשונים. ובחיי הכותב שספרו לי מופלגים שראו לכמה מופלגי תורה וחריפים שחוזרים בחיבורי זה, ואמרו שהוא להם כחזרת ש"ע שאינם צריכים להטריח עצמם זמן רב וגם שמוצאים בחבורי כמה וכמה דינים חדשים, וחיבור זה הוא להם למגמר, ואחר כך יש להם פנאי לעיין בכל דין ודין ולמסבר. ואני מעיד שבאו לביתי לומדים מופלגים ויודעים למשקל ומטרא בשמעתא להקשות ולתרץ בחריפות ובקיאות ואינם עשירים, וקנו ממני חיבורי "חיי אדם" ו"חכמת אדם" מטעם הנזכר:

והנה כבר קרה לי כאשר קרה במשל להיושבים במרתפות ומחבואים, בזמן קצר נתגלתה סחורתם כי טובה היא עד שכולם נפנו אליהם, כן ב"ה בזמן קצר זה ה' שנים שנדפס חיבורי זה "חיי אדם" ו"נשמת אדם", ובמשך ג' שנים שנדפס חיבורי "חכמת אדם" ו"בינת

אדם", נתגלו ב"ה, ולכל ישראל היה אור במושבותם, והכל רצים ללמוד בהם, וכמעט שאין רב ומ"ץ וצורב בכל קהלות ישראל שאינם קונים חבורי, כל אמריהם נכוחים למבין ועריבים לשומעיהם, כי ראו התועלת המגיעה להם מזה. לזה התעוררו איזה מדפיסים באיזה קהלות לחזור ולהדפיס חבורי זה וגם חבורי "חכמת אדם" (ומאחר שאינו נמצא במדינות הללו כי כולם אזדו להם במדינת רוסיא ורבים משתוקקים לחיבור זה, לזה התעוררו אנשי לבב להדפיסו פה). והמדפיסים דק"ק ווילנא יצ"ו היו מן הזרזים ונשכרים ובקשו ממני למסור להם חבורי "חיי אדם" המוגה בכתיבת ידי בהגהות מרובות, ובפרט הלכות פסח כולו, כי בדפוס הראשון הייתי חס על הוצאות והוצרכתי לקצר, ופשיטא הלכות פסח, שלא היה בדעתי להכניס את עצמי בפסקי א"ח וליקח לי שם בן בגדולים, כי מה אני ומה חיי. ואמנם אחר שמן השמים זכיתי לחבר חבורי "חכמת אדם" על י"ד, והיה נשבה בין הצרפתים, והלכתי במר נפשי ללאגער (למחנה) שלהם להראש שלהם, ואני באתי בקצה זה והגוזל בה לקראתי מקצה השני ונתן לי ה' חן בעיני הראש וצוה להחזיר לי. ואחר כך זיכני ה' להדפיסו גם כן בדרך נס שההוצאה היתה מרובה עלי, וראיתי שב"ה נתקבל מאד בעיני המופלגים עד שמורים ובאים מתוך חיבורי, ולזאת הכנסתי ראשי גם כן והשלמתי כל הלכות פסח. ואקוה לה' שיצלני מכל שגיאה. ואם חס ושלוש שגיתי באיזה דבר, בטחתי בחסד ה' שהם מיעוטא דמיעוטא. כללו של דבר, כמעט לא נמצא דף או עמוד שלא יהיה בו הגהות ודינים מחודשים עד שכמעט פנים חדשות באו לכאן. וגם כנשמת אדם הוספתי כמה חידושים, ובפרט בהלכות פסח....

חיי אדם הקדמה אחרונה

...כך אני אומר, הנה בדור שלי כשהייתי קטן, שלא עלה מעולם על דעת האב והאם לדאוג במה יתפרנס הבן, רק כל מגמתם היה שיזכה הבן לתורה. ומעולם לא עלה על דעת מי שחננו ה' שיכול ללמוד, שיפרוק ממנו עול התורה ולהיות שנה ופירש, זה לא עלה על דעת האבות ולא על דעת הבנים. ולזה היו צריכין ללמוד תחלה קצת חריפות לידע למשקל ולמטרא, כדי לידע לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. וכשכבר קיבל דרך הלימוד, למד ש"ס וש"ע וראשונים ואחרונים, שזהו תכלית הלימוד. אך בימים הללו שבעונותינו הרבים כאשר יגדל הבן להיות בן י"ג או ט"ו שנים וליותר בן ח"י, אז יטרידהו עול אשתו ובניו ולדור בדירות מרווחים וללבוש בגדי משי ורקמה, והתורה מונחת בעונותינו הרבים בקרן זוית, והבתי מדרשות בעונותינו הרבים בטלים, ואף הלומד אינו לומד רק איזה שעות ביום, ואם כן מה יתרון לו שלומד טור או ש"ע עם פלפול האחרונים ולומד דין אחד או חצי באותן ג' שעות, ותיכף כשהולך לחנות, בא מלאך וסטרו ואינו זוכר ממנו כלום, לדעתי אין זה כי אם כמו שאמר הכתוב [משלי יח, ב] לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו, בכדי שידע לפלפל עם חכמים, שיאמרו שהוא למדן מופלג. ואפילו לדעתם שהוא לומד לשמה לקיים מצות תלמוד תורה, כבר

כתבתי שחלק השני ללמוד לעשות הוא קודם למצות למוד.
ואין אני כותב נגד המשכילים אשר חנן ה' אותם שיש להם לב לדעת ולהבין, וחלק להם
ה' מתנה טובה בזכרון טוב שאינו שוכח מהר וחנן להם ה' שיהיה להם מעט פרנסה וכל
ימיהם מבלי זמנם בלימוד, על אלו ודאי החיוב מוטל ללמוד כל פסקי דיני הש"ע
ממקור החיים מש"ס וראשונים ואחרונים ולפלפל בהם.
אבל אני כותב על עמוסי התלאה הסוחרים, או אפילו כשאוכלין על שלחן אביהם רק
שבדעתם שלא לבלות ימיהם בתורת ה', או מחמת עול הפרנסה אשר ישתרג על צוארם
ולא יהיה להם פנאי ללמוד כן, והם מבלי ימיהם אף בשעה ושתים שנותנים אל לב
ללמוד, ולומדים הפלפול וקושיות ותירוצים, ולא נשאר בידם מאומה.